

Factsheet 2011-1

Problemen met geld en delinquent gedrag van adolescenten

Auteurs: M. Blom, G. Weijters & A.M. van der Laan

Mei 2011

Aanleiding

Op verzoek van de Directie Justitieel Jeugdbeleid (DJJ) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en in opdracht van het WODC wordt door de Universiteit van Amsterdam (UvA) een (literatuur)onderzoek uitgevoerd naar de rol van schulden als risicofactor voor (jeugd)criminaliteit. De aanleiding hiervoor is dat uit criminologisch onderzoek al veel bekend is over diverse risicofactoren voor (jeugd)criminaliteit, maar dat over schuldenproblematiek als risicofactor nog weinig bekend is. De gedachte is dat jongeren met schulden gemakkelijker in de verleiding komen om delicten te plegen en dat jongeren die neigen tot een roekeloze levensstijl eerder geneigd zijn om grote sommen geld te lenen.

Het WODC is gevraagd om een deelonderzoek te doen naar de relatie tussen schulden en delinquent gedrag onder jongeren. Met de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ) – meting 2010 – zijn gegevens beschikbaar over problemen met geld, het lenen van geld en sparen enerzijds en zelfgerapporteerde delinquentie anderzijds. Er is geen informatie beschikbaar over schulden onder jongeren. De MZJ heeft betrekking op een representatieve steekproef van Nederlandse jongeren in de leeftijd 10 tot en met 17 jaar.

In deze factsheet worden de bevindingen van deze deelstudie gepresenteerd. Het doel van dit onderzoek is drieledig. Ten eerste wordt inzicht gegeven in de mate waarin jongeren zeggen problemen met geld te hebben. Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre het hebben van problemen met geld samengaat met (verschillende typen) zelfgerapporteerd delinquent gedrag. Ten slotte wordt gekeken of deze relatie verschillend is als je uitsplitst naar geslacht, leeftijd en herkomstgroep.

Box 1 Belangrijkste bevindingen

- Het aandeel jongeren in een algemene populatie dat aangeeft in het afgelopen half jaar problemen met geld te gehad, is beperkt (7,4%).
- Problemen met geld is sterk gerelateerd aan zelfgerapporteerde delinquentie, ongeacht het type delinquentie (geweld, vermogen of vernieling).
- Naarmate jongeren ouder zijn, is de relatie tussen problemen met geld en delinquentie sterker (met uitzondering van de relatie met vernieling).
- De relatie tussen problemen met geld en vernielingen is bij jongens sterker dan bij meisjes.

Methode

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van gegevens uit de MZJ die verzameld zijn in 2010 (zie Van der Laan & Blom, 2011). De MZJ is een periodiek survey onderzoek waarvoor een representatieve steekproef van jongeren in de leeftijd 10 tot en met 17 jaar wordt getrokken uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De deelname van de jongeren aan de survey is vrijwillig. Bij jongeren beneden de zestien jaar wordt ook toestemming aan de ouders gevraagd voor deelname van hun zoon of dochter. De respons is 68,5%. De jongeren krijgen vragen voorgelegd over diverse terreinen van hun functioneren, waaronder delictvragen en vragen over hoe ze omgaan met geld. De delictvragen hebben betrekking op vernielingen, vermogensdelicten, geweldsdelicten, drugscriminaliteit en wapenbezit. De vragen over geld en sparen zijn deels afkomstig uit de NIBUD vragenlijst (Nibud, 2009). Aan de jongeren is onder andere gevraagd of zij weleens geld lenen van anderen en of zij in het afgelopen half jaar weleens problemen met geld hebben gehad. Ook is aan de jongeren gevraagd of ze weleens sparen of geld overhouden aan het eind van de maand. Voor een uitgebreide beschrijving van de MZJ 2010 verwijzen we naar bijlage 2 van het onderzoek van Van der Laan en Blom (2011).

In deze verdiepende studie worden jongeren in het basisonderwijs niet betrokken in de analyse, omdat problemen met geld in deze groep heel weinig gerapporteerd worden (minder dan 2% geeft aan problemen met geld te hebben). Het onderzoek heeft betrekking op 2.116 jongeren. We maken gebruik van een delinquentieschaal op basis van zelfgerapporteerd delinquent gedrag in de afgelopen 12 maanden. Delinquentie heeft in dit onderzoek betrekking op wettelijk strafbaar gesteld gedrag. Aan de jongeren zijn 27 items voorgelegd die betrekking hebben op geweld, vermogen, vernieling, drugs en wapens. Geweldscriminaliteit heeft vooral betrekking op slaan zonder of met verwonding en bedreigen, bij vermogensdelicten gaat het onder meer om diefstal van

school of werk en diefstal uit winkels. Vernielingen hebben vooral betrekking op het bekladden van muren, trams of bussen en het opzettelijk beschadigen van spullen van anderen. Drugsdelicten betreffen voornamelijk het verhandelen van softdrugs. Bij wapenbezit gaat het om het bij zich dragen van een wapen tijdens het uitgaan. Voor de onderhavige studie is een delinquentieschaal gemaakt waarin behalve met verschillende typen delicten, ook rekening wordt gehouden met de frequentie en de ernst van gepleegde delicten (zie verder Van der Laan & Blom, 2006). De delinquentieschaal voor alle delicten in onze onderzoeksgroep ($M=1,5$; $SD=3,8$; $range=0-51$) is onderverdeeld in de categorieën geweld ($M=0,4$; $SD=1,0$; $range=0-14$), vermogen ($M=0,7$; $SD=2,3$; $range=0-41$) en vernieling ($M=0,3$; $SD=0,9$; $range=0-10$).

Problemen met geld

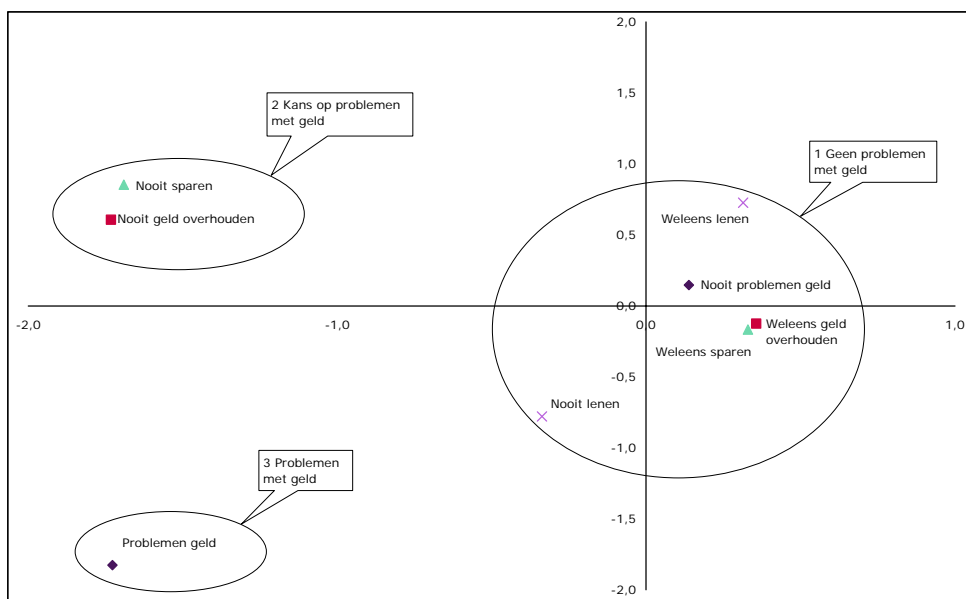
Om in kaart te brengen in welke mate jongeren problemen met geld hebben, moeten we eerst bepalen hoe we problemen met geld operationaliseren. In de MZJ wordt een aantal vragen gesteld over de manier waarop jongeren omgaan met geld. Deze vragen hebben betrekking op lenen van geld, sparen, of men geld overhoudt aan het einde van de maand en of men weleens problemen met geld heeft. De eerste stap die we hebben gezet, is te kijken of uit deze vragen een groepsindeling te halen valt. Met andere woorden, is er op basis van deze vragen een maat samen te stellen die de mate van problemen met geld weergeeft. Hiertoe hebben we een HOMALS-analyse¹ uitgevoerd.

¹ HOMALS staat voor *homogeneity analysis by alternating least squares*. Het is een analysetechniek om data te clusteren. Het voordeel van HOMALS is dat er geen voorwaarden worden gesteld aan het meetniveau van de variabelen. Het is bij uitstek geschikt voor exploratieve analyses. Uit een HOMALS-analyse krijg je een oplossing waarbij mensen met dezelfde kenmerken geclusterd worden. Voor een technische beschrijving van HOMALS verwijzen we naar Van de Geer (1985). Voor een toepassing van HOMALS in criminologisch onderzoek, zie onder andere Bijleveld en Smit (2006) en Wijkman et al. (2008).

De resultaten van deze HOMALS-analyse staan weer-gegeven in figuur 1. Hieruit blijkt dat er met betrek-king tot het omgaan met geld drie groepen te onder-scheiden zijn op basis van de gegevens uit de MZJ. De eerste groep betreft jongeren waarvan je kunt zeggen dat ze geen problemen hebben met het om-gaan met geld. Zo houden deze jongeren weleens geld over aan het einde van de maand, geven ze aan te sparen en zeggen ze nooit problemen te hebben met geld. De tweede groep die we onderscheiden

zegt nooit te sparen en nooit geld over te houden. De laatste groep die onderscheiden wordt in de HOMALS-analyse, betreft jongeren die aangeven weleens problemen met geld te hebben. We noemen de jongeren in de eerste groep jongeren zonder pro-blemen met geld, jongeren in de tweede groep zijn de jongeren met kans op problemen met geld en de derde groep noemen we de jongeren met problemen met geld.

Figuur 1 Uitkomst HOMALS-analyse

In tabel 1 staan de groepen nader beschreven. Hieruit blijkt dat het grootste gedeelte van de jongeren tot de groep zonder problemen met geld behoort (71,5%). Ongeveer één op de vijf jongeren heeft kans op geldproblemen (21,1%). Slechts een klein deel van de jongeren valt binnen de groep die problemen met geld heeft (7,4%).

Als we kijken naar de samenstelling per groep voor wat betreft geslacht, herkomstgroep en leeftijd, dan valt als eerste op dat het aandeel meisjes met kans op geldproblemen hoger is dan het aandeel jongens met kans op geldproblemen. Dit geldt niet voor jongeren in de andere twee groepen. Verder blijkt de groep jongeren met kans op geldproblemen uit re-

latief meer jongeren van allochtone² afkomst te bestaan dan jongeren in de andere twee groepen. Ten slotte is gekeken naar de leeftijdsverdeling binnen de drie groepen. Hierbij valt op dat jongeren met problemen met geld gemiddeld ouder³ zijn dan jongeren in de andere twee groepen. Het aandeel 12- en 13-jarigen is het grootst onder jongeren zonder problemen met geld.

² De omschrijving van allochtoon is conform de CBS-definitie, namelijk een jongere van wie ten minste één van zijn of haar ouders in het buitenland geboren is.

³ De gemiddelde leeftijd van jongeren met problemen met geld is 15 jaar en 5 maanden, jongeren met kans op geldproblemen zijn gemiddeld 14 jaar en 11 maanden en jongeren zonder problemen met geld zijn gemiddeld 14 jaar en 8 maanden.

Tabel 1 Achtergrondkenmerken van jongeren in de drie groepen (%)

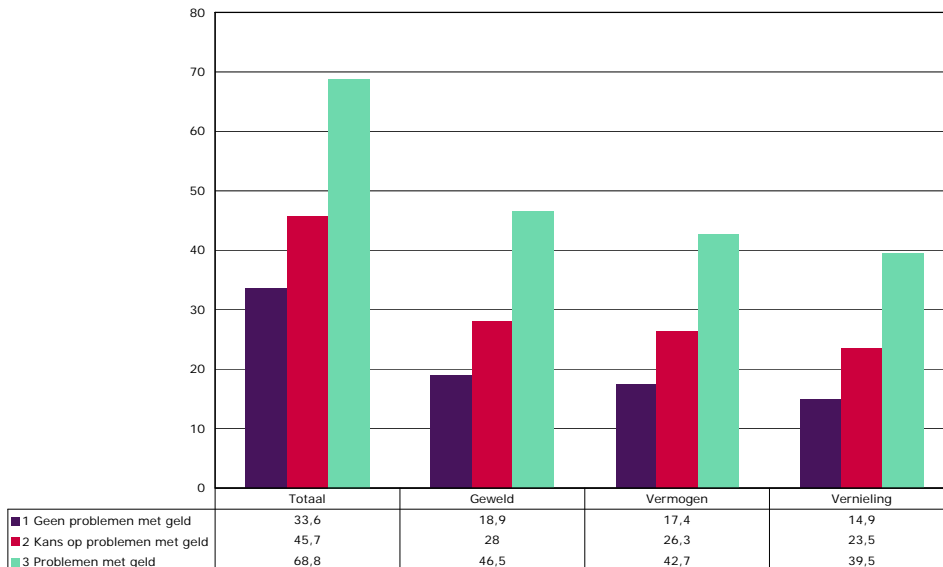
		1 Geen problemen met geld	2 Kans op problemen met geld	3 Problemen met geld
N		1.514	448	160
<i>Sekse</i>	Meisje	48	58	45
	Jongen	52	42	55
<i>Herkomstgroep</i>	Autochtoon	80	70	80
	Allochtoon	20	30	20
<i>Leeftijd</i>	12 jaar of jonger	11	5	4
	13 jaar	19	16	5
	14 jaar	17	18	16
	15 jaar	17	21	18
	16 jaar	17	21	30
	17 jaar	20	19	27

De samenhang tussen problemen met geld en delinquent gedrag

In de figuren 2 en 3 laten we zien in welke mate problemen met geld samengaan met zelfgerapporteerd delinquent gedrag. In figuur 2 staat de prevalentie weergegeven van delinquent gedrag van de drie groepen die we hebben onderscheiden wat betreft problemen met geld. Er bestaan duidelijke verschillen tussen de drie groepen in de mate waarin men delinquent gedrag vertoont. Van de groep jongeren zonder problemen met geld zegt ongeveer een derde (33,6%) een delict te hebben gepleegd in de voorgaande 12 maanden. Onder de groep jongeren die

aangeeft problemen met geld te hebben, is dit percentage twee keer zo hoog. Van deze groep zegt 68,8% een delict te hebben gepleegd. Binnen de groep jongeren met kans op geldproblemen heeft bijna de helft (45,7%) een delict gepleegd. Dezelfde verdeling zien we als we alleen kijken naar geweldsdelicten, vermogensdelicten of vernielingen. Bij al deze drie typen delicten is de prevalentie het hoogst onder jongeren die problemen met geld hebben (groep 3). De prevalentie is het laagst onder de jongeren zonder geldproblemen (groep 1).

Figuur 2 Prevalentie delinquentie, uitgesplitst naar groep (%)

Noot: De gemiddelde prevalenties in de drie groepen wijken significant van elkaar af ($p < 0,01$). Dit geldt zowel voor de totale prevalentie, als voor geweld, vermogen en vernieling.

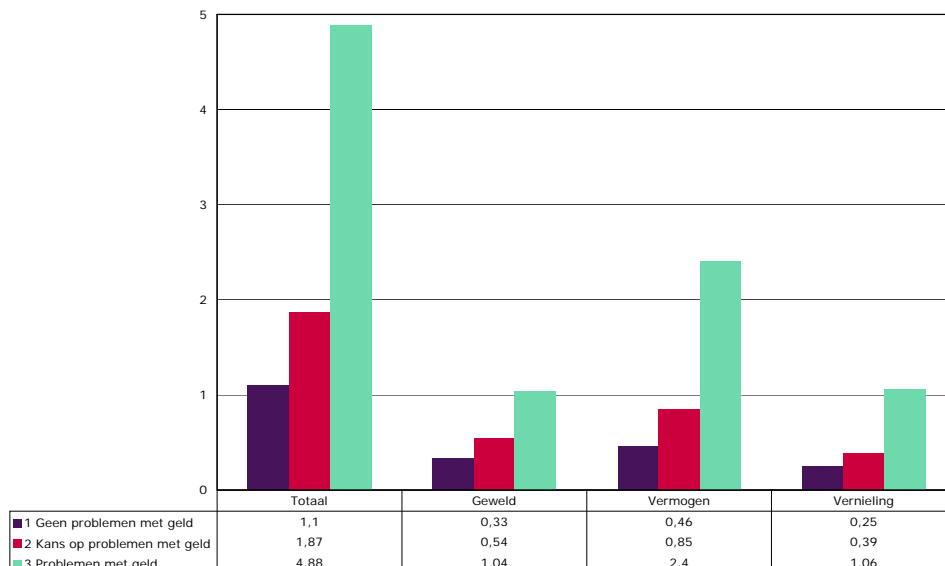
In figuur 2 staat alleen de prevalentie weergegeven van (de verschillende typen) delinquent gedrag. Dit zegt nog niets over de ernst en de frequentie van de gepleegde delicten. Deze informatie is te vinden in figuur 3. In deze figuur staat per groep de gemiddelde score op de totale delinquentieschaal⁴ weergegeven en de score uitgesplitst naar type delinquent

⁴ De delinquentieschaal is een optelsom van 27 zelfgerapporteerde delicten in het afgelopen jaar waarbij per gerapporteerd delict de ernst is vermenigvuldigd met de frequentie van plegen. Op deze manier ontstaat voor iedere jongere een score op de delinquentieschaal die loopt van niet tot zwaar delinquent (zie verder Van der Laan en Blom, 2006). Een hogere score op de delinquentieschaal kan een hogere diversiteit van gepleegde delicten betekenen, en/of een hogere frequentie van gepleegde delicten en/of een ernstiger delictpatroon. Hoe hoger de score op de delinquentieschaal, des te delinquenter is de jongere.

gedrag. Bij het berekenen van de delinquentieschaal wordt rekening gehouden met de ernst van het gepleegde delict en met het aantal keer dat het delict in de afgelopen 12 maanden is gepleegd. Hoe hoger de score op deze schaal, des te delinquenter het gedrag van een jongere.

De resultaten in figuur 3 laten hetzelfde beeld zien als de resultaten in figuur 2. De jongeren die problemen met geld hebben, scoren het hoogst op de delinquentieschaal, de jongeren zonder problemen met geld scoren het laagst. Jongeren met kans op geldproblemen nemen een middenpositie in. Dit beeld is zowel te zien als we naar alle delicten kijken, als wanneer we alleen naar specifieke typen delicten kijken (geweld, vermogen of vernieling).

Figuur 3 Gemiddelde score op delinquentieschaal, uitgesplitst naar groep

Noot: De gemiddelde delinquentiescores van de drie groepen wijken significant van elkaar af ($p < 0,01$). Dit geldt zowel voor de totale delinquentiescore, als voor geweld, vermogen en vernieling.

De samenhang tussen problemen met geld en delinquent gedrag uitgesplitst naar achtergrondkenmerken

Aanpak

Het laatste waar we in deze factsheet naar hebben gekeken, is of de samenhang tussen problemen met geld en zelfgerapporteerd delinquent gedrag verschilt wanneer uitgesplitst wordt naar geslacht, leeftijd en herkomstgroep. Hiertoe hebben we een multivariate regressieanalyse uitgevoerd. In een eerste stap hebben we gekeken in hoeverre geslacht, leeftijd⁵ en herkomstgroep samenhangen met delinquent gedrag, wanneer deze kenmerken tegelijkertijd in de analyse worden opgenomen. Uit deze stap bleek dat herkomstgroep niet samenhangt met delinquent gedrag. In vervolganalyses hebben we herkomstgroep dan ook niet meegenomen. De volgende stap was om te kijken of problemen met geld samenhangen met delinquent gedrag wanneer er ook rekening wordt gehouden met het geslacht en de leeftijd van de jongeren. In de laatste stap zijn de interactie-effecten tussen problemen met geld en geslacht en tussen problemen met geld en leeftijd in de analyse

⁵ Naast leeftijd is ook leeftijd kwadraat in de analyse opgenomen, omdat de piek van zelfgerapporteerd delinquent gedrag ligt bij 14- of 15-jarigen en daarna iets afneemt bij oudere leeftijdsgroepen. Door zowel leeftijd, als leeftijd kwadraat op te nemen in de regressieanalyse, wordt voor dit curvilineaire effect gecontroleerd.

opgenomen. Deze interactie-effecten geven aan of de samenhang tussen problemen met geld en delinquent gedrag anders is voor jongens of meisjes, of voor verschillende leeftijdsgroepen.

Resultaten

In tabel 2 staan de resultaten weergegeven van het uiteindelijk getoetste regressiemodel. Hierbij gaat het dus om het model met daarin naast geslacht, leeftijd en problemen met geld ook de interactie-effecten. In de analyses zijn de jongeren die geen problemen met geld zeggen te hebben als referentiegroep genomen. Met betrekking tot de totale delinquentieschaal worden de resultaten uit figuur 2 en 3 bevestigd: jongeren met problemen met geld hebben gemiddeld de hoogste delinquentiescores. Jongeren zonder problemen met geld scoren gemiddeld het laagst, ook als rekening wordt gehouden met het feit dat de groepen verschillen wat betreft het aandeel meisjes en de leeftijdsopbouw.

Ook is onderzocht of de relatie tussen problemen met geld en delinquentie verschilt naar sekse of leeftijd (de interactie-effecten in het model). De relatie tussen problemen met geld en delinquent gedrag blijkt niet te verschillen tussen jongens en meisjes. Uitgesplitst naar leeftijd verschilt deze relatie wel. Het verschil tussen jongeren met problemen met geld en jongeren zonder problemen met geld wat betreft delinquent gedrag wordt groter naarmate

jongeren ouder worden. Dit effect wordt gevisualiseerd in figuur 4a. Uitgesplitst naar type delict blijkt dit leeftijdseffect zich met name voor te doen bij vermogensdelicten. Naarmate ze ouder zijn, plegen jongeren met problemen met geld vaker en/of ernstiger vermogensdelicten dan jongeren zonder problemen met geld (zie ook figuur 4c). Ook bij geweld zien we een leeftijdseffect, maar dat doet zich vooral voor bij jongeren met een kans op problemen met geld (zie ook figuur 4b). Naarmate ze ouder zijn plegen jongeren met een kans op problemen met

geld vaker en/of ernstiger geweldsdelicten dan jongeren zonder problemen met geld. Bij vernieling, ten slotte, wordt geen significant interactie-effect gevonden tussen problemen met geld en leeftijd, maar wel tussen problemen met geld en geslacht. Onder jongens is het verschil tussen de groep met problemen met geld en de groep zonder problemen met geld wat betreft het plegen van vernielingen groter dan onder meisjes (zie ook figuur 4d).

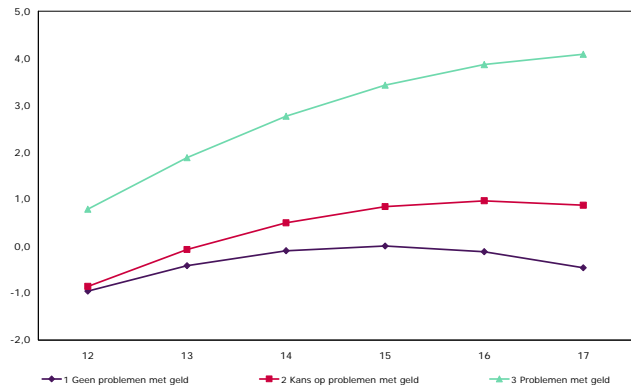
Tabel 2 Regressieanalyses van geslacht, leeftijd en problemen met geld op delinquent gedrag

	Totaal	Geweld	Vermogen	Vernieling
	B	B	B	B
Jongen	1,16*	0,28*	0,58*	0,15*
Leeftijd	0,04	-0,02	0,05	0,02
Leeftijd x leeftijd	-0,11*	-0,02*	-0,06*	-0,02*
1 Geen problemen met geld (ref.)				
2 Kans op problemen met geld	0,79*	0,22*	0,40*	0,08
3 Problemen met geld	3,31*	0,67*	1,65*	0,47*
Leeftijd x kans op problemen met geld	0,25	0,09*	0,08	
Leeftijd x problemen met geld	0,56*	0,07	0,33*	
Jongen x kans op problemen met geld				0,14
Jongen x problemen met geld				0,58*

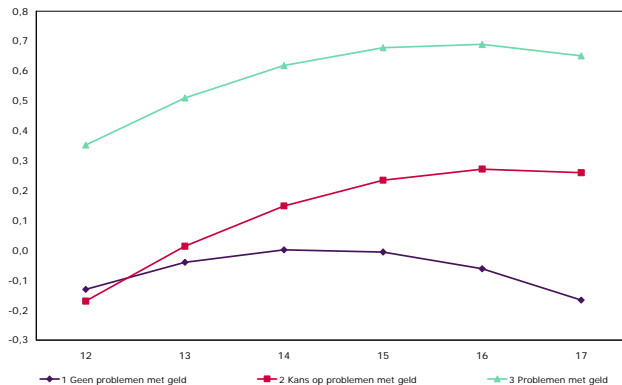
* Significant ($p < 0,05$).

Figuur 4 Interactie-effect van leeftijd en geslacht en problemen met geld op delinquent gedrag

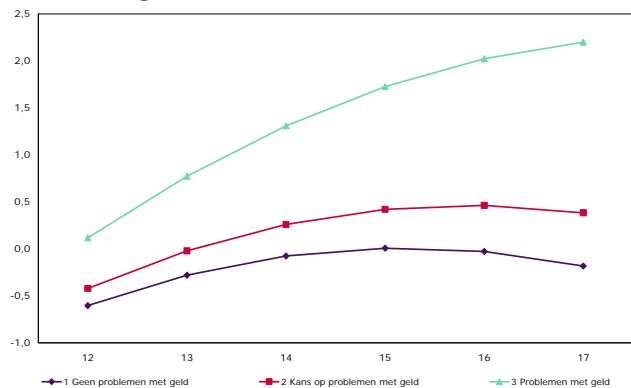
a Totaal

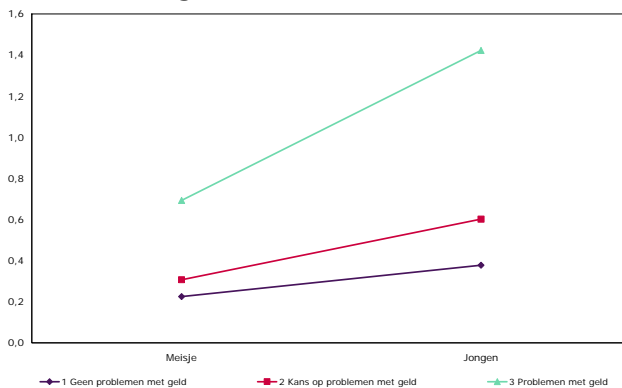
b Geweld

c Vermogen

d Vernieling

Discussie

In deze factsheet hebben we op basis van gegevens uit de MZJ die in 2010 verzameld zijn, in kaart gebracht in welke mate jongeren problemen met geld hebben, in hoeverre het hebben van problemen met geld samenhangt met delinquent gedrag en of deze samenhang verschilt voor jongens en meisjes en voor verschillende leeftijdsgroepen. Hieruit blijkt dat in een representatieve steekproef van Nederlandse tieners er drie groepen zijn te onderscheiden wat betreft problemen met geld, oplopend in ernst. Daarnaast vinden we een samenhang tussen problemen met geld en delinquent gedrag. Jongeren met problemen met geld vertonen meer delinquent gedrag dan jongeren zonder problemen met geld, ongeacht het type delinquent gedrag. Deze samenhang is sterker naarmate tieners ouder zijn. De samenhang tussen problemen met geld en delinquentie verschilt niet voor jongens en meisjes, behalve voor vernieling. De samenhang tussen problemen met geld en vernieling is sterker voor jongens dan voor meisjes.

Deze resultaten moeten zorgvuldig geïnterpreteerd worden. Ten eerste heeft de MZJ betrekking op een steekproef uit de hele populatie 10-17-jarigen in Nederland. In deze groep komen problemen met geld relatief weinig voor. In de MZJ wordt niet expliciet gevraagd naar schulden van jongeren, wel of jongeren weleens geld lenen. Hierbij gaat het waarschijnlijk om hele kleine bedragen die voornamelijk geleend worden bij ouders en vrienden (Nibud, 2009). In hoeverre soortgelijke resultaten zich voordoen onder een subpopulatie van jongeren die met politie of justitie te maken krijgen vanwege hun criminele gedrag weten we niet. Slechts 2-5% van de jongeren in een algemene populatie komt vanwege criminaliteit in aanraking met politie of justitie. Ten tweede kunnen we op basis van dit deelonderzoek niet spreken over 'problemen met geld' als voorspellende risicofactor voor delinquent gedrag. Het onderzoek betreft een cross-sectionele studie waarin problemen met geld en delinquentie gelijktijdig zijn gemeten. De resultaten van dit onderzoek

geven aan dat er een samenhang bestaat tussen het hebben van problemen met geld en zelfgerapporteerd delinquent gedrag. Heel zwart-wit gesproken blijkt uit onze resultaten dat naarmate jongeren meer problemen met geld ervaren, zij delinquenter gedrag vertonen. We kunnen op basis van dit onderzoek dan ook niet stellen dat het ervaren van problemen met geld een risicofactor is voor delinquent gedrag. Dit impliceert immers een oorzakelijk verband. Het is de vraag of problemen met geld leiden tot het gemakkelijker plegen van delicten, of dat problemen met geld en delinquent gedrag beiden als probleemgedrag gekenmerkt kunnen worden (vgl. Jessor & Jessor, 1977) en eventueel verklaard kunnen worden door eenzelfde onderliggende risicofactor. Mogelijk komt deze samenhang sterker tot uiting bij specifieke groepen, zoals oudere adolescenten en jongens.

Een mogelijke verklaring voor de sterkere samenhang van problemen met geld en delinquentie bij oudere dan bij jongere adolescenten, kan gelegen zijn in een risicovolle leefstijl. Een risicovolle leefstijl – waartoe rondhangen op straat, uitgaansgedrag en alcoholgebruik kunnen worden gerekend – is bij oudere adolescenten een sterkere risicofactor voor delinquentie dan bij jongere (Van der Laan & Blom, 2006; Van der Put, Dekovic et al., 2011). Het effect van een risicovolle leefstijl op delinquentie kan sterker zijn bij oudere tieners die ook problemen met geld hebben. Een alternatieve verklaring kan zijn dat delinquentie en problemen met geld beiden onderdeel zijn van een risicovolle leefstijl die vooral bij oudere adolescenten sterker tot uiting komt.

Ook de sterkere associatie tussen problemen met geld en vernieling die we bij jongens hebben gevonden, kan het gevolg zijn van een leefstijl waarvan het rondhangen op straat onderdeel uitmaakt. Rondhangen op straat is een risicofactor voor delinquent gedrag (Osgood, Wilson et al., 1996). Meer jongens dan meisjes noemen dergelijke activiteiten als invulling van hun vrije tijd (Van der Laan & Blom, 2006). Ook hier is het denkbaar dat het effect van een risicovolle leefstijl op vernielingen sterker is bij jongens die ook problemen met geld hebben. Een alternatieve verklaring kan zijn, evenals bij leeftijd, dat problemen met geld en vernielingen plegen beiden onderdeel zijn van een risicovolle leefstijl die met name bij jongens tot uiting komt. Om effecten van een risicovolle leefstijl te kunnen onderzoeken zijn longitudinale gegevens nodig en daarover beschikken we niet.

Concluderend blijkt uit deze studie dat er een sterke samenhang is tussen problemen met geld en zelfgerapporteerde delinquentie welke toeneemt naarmate jongeren ouder worden en die vooral geldt voor vermogenscriminaliteit. Verder blijkt er een duidelijke relatie tussen zelfgerapporteerde vernielingen en problemen met geld bij jongens. Het is mogelijk dat deze relaties worden verklaard door een onderliggende risicovolle leefstijl die prominenter aanwezig is bij oudere tieners en bij jongens.

Literatuur

- Bijleveld, C., & Smit, P. (2006). Homicide in the Netherlands: On the structuring of homicide typologies. *Homicide Studies*, 10(3), 195-219.
- Geer, J.P. van der (1985). *HOMALS*. Leiden: Department of Datatheory.
- Jessor, R., & Jessor, S.L. (1997). *Problem behavior and psychosocial development: A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Laan, A.M. van der, & Blom, M. (2006). *Jeugddelinquentie: Risico's en bescherming: Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 245.
- Laan, A.M. van der, & Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode tussen 1996 en 2010: Ontwikkelingen in zelfgerapporteerde daders, door de politie aangehouden verdachten en strafrechtelijke daders op basis van de Monitor Jeugdcriminaliteit 2010*. Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2011-2.
- Nibud (2009). *Nibud scholierenonderzoek 2008-2009*. Utrecht: Nibud.
- Osgood, D.W., Wilson, J.K., O'Malley, P.M., Bachman, J. G., & Johnston, L. D. (1996). Routine activities and individual deviant behavior. *American Sociological Review*, 61, 635-655.
- Put, C. van der, Dekovic, M., Stams, G.J.J.M., Laan, P.H. van der, Hoeve, M., & Amelsfort, L. van (2011). Changes in risk factors during adolescence. Implications for risk assessment. *Criminal Justice and Behavior*, 38, 248-262.
- Wijkman, M., Bijleveld, C., & Hoving, E. (2008). 'Zo iets doet een vrouw niet': Kenmerken en subtypen van vrouwelijke zedendelinquenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 50(3), 215-232.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.